

Elektrėniškiai atsisveikino su miesto įkūrėju ir Elektrėnų garbės piliečiu Pranu Noreika

Pirmadienį, rugsėjo 20 d., energetikų bendruomenė ir Elektrėnai atsisveikino su miesto įkūrėju ir pirmuoju Elektrėnų garbės piliečiu Pranu Noreika. Per 94 gyvenimo metus sukauptų titulų ir apdovanojimų šį kartą neminėsime. Daugeliui Lietuvos žmonių tik išgirdus P. Noreikos vardą ir pavardę, prieš akis iškyla portretas žmogaus, plėtojusio pokario Lietuvos energetikos sistemą, įkūrusio naują miestą Elektrėnus, jį puoselėjusio ir mylėjusio iki gyvenimo pabaigos.

Kartu su Pranu Noreika išėjo visa energetikos epocha, o Lietuvos elektrinės generaliniam direktoriui likimas lėmė pergyventi kelias valdžios permainas. Gimė jis tarpukariu, jaunystėje į gyvenimą kelius skynėsi karo metu, specialybę įgijo sovietmečiu. Apie sovietmečio P. Noreikos veiklą savo autobiografiniuose prisiminimuose Juozas Baltušis rašė:

„1982 m. kovo 25 d.

Rytoj plenumas. Jame, mūsų, Lietuvos, delegacijos vardu turėjo kalbėti Elektrėnų jėgainės direktorius, socialistinio darbo didvyris, TSRS Aukšč. Tarybos deputatas Noreika, labai, beje, simpatiškas, paprastas vyras. Bet šiandien Taikos gynimo komiteto sekretorius M. Kotovas pranešė man, kad jam kalbėti nebus leista, kadangi jo kalba... neparuošta. Su kalbos „ruošimu“ pas mus tikri dyvai: viskas turi būti surašyta, įteikta iš anksto, čia peržiūrėta, suderinta, tik tada leidžiama perskaityti. Susibariau su Kotovu. Kaip mes paruoštume kalbas, o juk čia jos bus perdirbamos iš pagrindų, sukalamos pagal vieną kurpalių, tad jeigu taip, jeigu faktiškai jūs ruošiate kal-

Nuotr. iš redakcijos archyvų

bas, tai kam dar mus kviečiate? Tik perskaityti jūsų pagamintą tekstą? O juk geriausia būtų, kad patys perskaitytumėte sau savo pačių parašytus tekstus, o mus paliktumėte ramybėje, netrukdytumėte dirbti

reikiamą darbą. „Šito aš negirdėjau, - pasakė Kotovas, - daugiau tokių kalbų neskubėkite sakyti kam nors dar kitam“. Tuo mūsų pokalbis baigėsi. Noreika patenkintas. O kas kita jam lieka? Proto jis turi.“

P. Noreika, vadovaudamas strateginei Lietuvos įmonei – elektrinei, Sąjūdžio laikotarpiu nepabijojo konkrečiais darbais padėti aktyviai veikusiai Elektrėnų Sąjūdžio grupei. Vienas iš sąjūdiečių prisimena P. Noreikos pasakymą: „Jei Jūs nepakeisite šitos valdžios, niekas jos nepakeis“.

Kaip laidotuvių pamoksle sakė klebonas, mons. Jonas Sabaliauskas, padėkoti Dievui reikia už Prano ilgą ir prasmingą gyvenimą, o mes dar dėkojame Likimui, kad su šiuo išskirtiniu žmogumi galėjome gyventi vienu laikmečiu ir turėjome iš ko mokytis.

Išlydėjo elektrėniškiai savo patriarchą kaip galėjo gražiai. Šv. Mišias sekmadienį aukėjo klebonas, mons. Jonas Sabaliauskas, o pirmadienį maldomis į amžiną poilsio vietą urną su P. Noreikos palaikais išlydėjo J. E. Vyskupas emeritas Juozas Matulaitis, aukojęs šv. Mišias, gausus būrys elektrėniškių, bendražygių, bendradarbių ir, žinoma, plati Noreikų giminė. Kapinėse Lietuvos energetikų vardu kalbėjo buvęs AB Lietuvos energija gen. direktorius Rimantas Juozaitis, elektrėniškių energetikų vardu buvęs Lietuvos elektrinės vyriausias inžinierius Algis Viktoras Mekas, vice-imeras Raimondas Ivaškevičius, šeimos draugė Liuda Pranculienė, gražiais žodžiais atsisveikino Velionio dukra Vilija. Palaidotas P. Noreika šeimos kape prie žmonos Daratos, tėvelių Emilijos ir Mykolo. O mes su redakcijos bičiuliu atsisveikiname pakartodami jo žodžius, skirtingais laikotarpiais spausdintus laikraštyje Elektrėnų kronika.

Elektrėnų įkūrėjo, ilgamečio Lietuvos elektrinės direktoriaus, Elektrėnų garbės piliečio Prano Noreikos sveikinimas visiems savivaldybės gyventojams ir atskirai energetikams

Kaip šešiasdešimt akimirų prašuliavo tie 60 metų nuo to laiko, kai nuo plento Vilnius–Kaukas pėsčiomis ėjome ieškoti tos vietos, kur buvo suprojektuota elektrinė. Buvo šalta, todėl pasišildyti užėjome į pakelėje stovintį namelį. Užšalusiais langais pirkelėje, kaip ir daugelyje namelių aplink būsimus Elektrėnus, elektros dar nebuvo. Tada rūpėjo elektra aprūpinti gyvenamuosius namus, o dabar rūpi elektros pagaminti tiek, kad užtektų stambioms įmonėms, elektrinėms transporto priemonėms, Lietuvoje visada būtų patikimas elektros tiekimas ir visada būtų pakankamas galios rezervas. Matant, kaip keičiasi gyvenimas pasaulyje, Lietuvoje ir Elektrėnuose, kartais atrodo, kad visiems likau skolingas elektrinės dešimtąjį bloką, kuris buvo suplanuotas. Deja, ne visi planai išsipildo, kaip ir nieko nebūna amžino. Švenčiant 60 metų jubiliejų, pradėtas griauti elektrinės ir Elektrėnų simbolis – antrasis kaminas. Atminimuose liko kaminų statyba, verta atskiro romano. Tik liepos pirmosios ryte išgirdus 7 ar 8 bloko bandymų gerai pažįstamus išleidžiamo garo garsus, apima ramybė, kad Elektrėnai verti savo vardo ir čia elektra vis dar gaminama. Sveikindamas žmones su elektrinės ir Elektrėnų miesto 60 metų jubiliejumi, kiekvienam asmeniškai siunčiu geriausius linkėjimus, stiprių jėgų, šviesių dienų, energetikams linkiu dirbti taip, kad nepritrūktų galios rezervo, ir kad nė vienam žmogui nepritrūktų energijos.

Jūsų Pranas NOREIKA

Nuotr. iš redakcijos archyvų

2010 m. gegužės 14 d. didžiulė delegacija apžiūrėjo kombinuoto ciklo dujų turbininio bloko statybas. Bendrų temų rado du legendiniai energetikai Pranas Noreika ir buvęs Krubnio HAE direktorius Vaclovas Spudulis

Brango

Praėjusią savaitę elektra Lietuvoje toliau brango – didmeninė jos kaina augo 9 proc. ir siekė 134,75 Eur/MWh. Panaši situacija buvo stebima ir kitose Baltijos šalyse: Latvijoje elektros kaina kilo 8 proc., Estijoje – 12 proc. ir abiejose šalyse pasiekė 133,98 Eur/MWh.

Žuvo

Sekmadienio naktį Elektrėnų savivaldybėje žuvo traukinio sužalotas vyras. Nelaimė įvyko apie 1.50 val. Elektrėnų savivaldybės Beržonkos kaime, praneša Policijos departamentas. Krovinišnis traukinys mirtinai sužalojo nenustatytos tapatybės apie 30 metų amžiaus vyrą. Pradėtas ikiteisminis tyrimas mirties priežastiai nustatyti.

Pilotinis projektas

Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorė „Litgrid“ Vilniaus transformatorių pastotėje sumontavo pirmąją prie elektros perdavimo tinklo prijungtą bateriją. 1 MW galios ir 1 MWh talpos baterija yra pirmasis pilotinis projektas Baltijos šalyse, kurio metu „Litgrid“ specialistai testuos tokio įrenginio teikiamas galimybes veikti perdavimo tinkle ir klos pagrindus ateities energetikos sprendimams.

Architektūrinis konkursas

Rugsėjo 22-ąją aštuntą kartą startavo žurnalo „Structum“ organizuojamas nacionalinis architektūrinių ir urbanistinių idėjų konkursas „Išmanusis miestas“. Skelbiama, kad konkurse dalyvaus rekordinis skaičius savivaldybių – viso 8. Konkurse bus teikiami pasiūlymai nebe pirmą kartą dalyvaujančių Kėdainių, Elektrėnų, Anykščių, Radviliškio ir Utenos savivaldybių teritorijoms. Pirmą kartą konkurse dalyvaus ir Širvintų, Raseinių ir Pakruojos savivaldybės. Šio konkurso metu sugeneruotos idėjos padėjo Elektrėnų savivaldybei „Vaikų pasaulyje“ įrengti rekreacinę erdvę.

Iš dangaus mana nebyrėjo

1962 m. gruodžio 30 d. pradėjo veikti pirmasis Lietuvos elektrinės energetinis blokas. Prabėgus penkiasdešimčiai metų, buvęs ilgametis elektrinės direktorius ir Elektrėnų garbės pilietis Pranas Noreika dalijasi prisiminimais apie elektrinės statybą ir Lietuvos elektrifikavimą.

Lietuva jau skaičiuoja antrą šimtmetį nuo pirmosios lemputės, įžiebtos Rietave 1892 metais. Ilgas ir sunkus buvo kelias iki Biliūno „Laimės žiburio“, kol visa Lietuva buvo pilnai elektrifikuota, turėjo 6.156 MW galingumo energijos šaltinį ir gamino 28 milijardus kilovatvalandžių per metus. Didysis elektrifikavimo žygis prasidėjo nuo Kauno hidroelektrinės (toliau – Kauno HE) statybos 1950 metais. Pildėsi tautos svajonė turėti pigios elektros. Nematyti statybos mastai, galingos technikos gaudimas ir daugybė skubančių statytojų pakerėdavo lankytojus iš visos Lietuvos. Spauda, radijas daug pasakojo apie jaunus inžinierius, kurie dirbo Kauno HE statyboje. Visi žinojo Joną Velaniškį ir kitus žymiausias elektrinės statytojus. Tai įkvėpė pasitikėjimo savo jėgomis, kad mes – lietuviai – galime padaryti fantastiškus darbus. Bet tai buvo tik pradžia...

Dar buvo toli iki Kauno HE statybos pabaigos, kai tuometiniai Lietuvos vadovai Antanas Sniečkus ir Motiejus Šumauskas, Aleksandras Drobnyš, mokslininkai Algirdas Žukauskas, Kazimieras Baršauskas, energetikai Justinas Nekrašas, Algirdas Stumbras, Juozas Linkaitis ir kiti suprato, kad norint pakeisti Lietuvos žmonių gyvenimą, vystyti pramonę, reikia galingo energijos šaltinio. Planinėje sistemoje turėtų būti viskas paprasta – projektuotojas paskaičiavo, planuotojai patikrino, valdžia patvirtino ir – pirmyn. Visi gaus elektros iš bendro tinklo. O jeigu tame tinkle trūksta, reikia skubiai jį papildyti. Štai čia ir prasidėjo karas su Latvija. Latviai nori statyti hidroelektrines ant Dauguvos, bet statybos užtruktų ilgai, ir elektros būtų mažai. Lietuvos nuomone, šiluminę elektrinę galima pastatyti kelis kartus greičiau ir elektros užtektų abiem šalims. Šiame kare jėgos buvo nelygios. Latvija savo tautiečius turėjo aukščiausioje valdžios lygiuose. Be to, juos palaikė TSRS Elektrinių ir statybos ministras Ignatas Novikovas, jo pir-

masis pavaduotojas Piotras Neporožnis, abu hidrotechnikai. Lietuvos pusėje buvo didelis noras ir TSRS Plano komiteto palaikymas. Mums palankios buvo Nikitos Chruščiovo vykdomos reformos. Jis suprato, kad neužtenka įvardinti Josifo Stalino nusikaltimus, bet reikia išlaisvinti žmonių iniciatyvas respublikose ir srityse. Lietuviai tuo pasinaudojo. Naujai įkurta Liaudies ūkio taryba per trumpą laiką atliko milžinišką darbą visose srityse, tarp jų ir energetikoje. Tuo metu buvo įkurta Energetikos ūkio valdyba (1957). Jos vadovais tapo jauni, bet jau patyrę energetikai – Justinas Nekrašas, viršininkas, Algirdas Stumbras, vyriausias inžinierius. Energetikos vystymuisi didelę įtaką turėjo naujai įkurtas LTSR ministrų tarybos valstybinis mokslinis – technikos komitetas ir jo pirmininkas Algirdas Žukauskas. Jo iniciatyva 1958 m. buvo įkurta nuolatinė Energetikos ugdymo komisija, kurioje dirbo 22 įvairių specialybių atstovai, dauguma – energetikai. Jie ruošdavo kvalifikuotus pasiūlymus Vyriausybei.

Prasidėjo istorinis žygis už pilną Lietuvos elektrifikaciją. Visi suprato, kad pradžių pradžia yra galingos šiluminės elektrinės statyba. Iš čia, kaip ir saulės spinduliai, nusidrieks aukštos įtampos linijos po visą šalį.

Man teko būti šių įvykių liudytoju ir dalyviu. 1957 m. spalio 11 d. iš Petrašiūnų elektrinės buvau pervedtas į LTSR Ministrų tarybos reikalų valdybą, kur dirbau referentu energetikos klausimais.

Pradėjus planuoti šiluminės elektrinės statybas, svarbiausias klausimas buvo, koku kuru bus kūrenama. Pradžioje buvo galvojama panaudoti akmens atsijas iš Ukrainos šachtų. Šis variantas nedžiugino. Po ilgų derybų buvo sutarta naudoti mazutą iš Polocko naftos perdirbimo gamyklos. Jau geriau... Vėliau sužinojome, kad Ukrainoje surasti gana dideli Šebelinkos gamtinių dujų telkiniai ir Ukraina atsisako trijų milijardų kubinių metrų dujų per metus iš Dašavos. Čia jau visai gerai: pagrindinis kuras – dujos, o rezervinis – mazutas.

Latviams šis variantas taip pat patiko. Jie skubiai paruošė projekcinį pasiūlymą statyti šiluminę elektrinę už Rėzeknės miesto Lukno ežero bazėje. Prasidėjo palyginimai. Lietuvos elektrinės variantas buvo geresnis – mažesni kapitaliniai

įdėjimai į dujotiekio atšaką nuo Vilniaus – Kauno magistralinio dujotiekio. Elektrinė būtų arčiau stambių elektros energijos vartotojų Vilniuje ir Kaune, sumažėtų sąnaudos 330 kv. linijų statybai ir kainuotų net 132 mln. pigiau nei statybos Latvijoje. Apie šiluminės elektrinės statybos vietą diskusijos vyko įvairiose organizacijose ir įvairiuose lygiuose. Diskutavo ministerijų darbuotojai, projektuotojai, planuotojai. Nuomonių buvo daug, o laikas bėgo. Delsimas visada gali pagimdyti nenumatytų kliūčių. Reikėjo veikti. Į kovą (veiklą) įsijungė ir aukščiausioji valdžia. 1959 m. gruodžio mėnesį Antanas Sniečkus ir Motiejus Šumauskas parašė raštą TSRS Ministrų tarybai, kad Lietuvai jau pasiruošusi pradėti statyti 1200 MW galios šiluminę elektrinę. Pasirinkta vieta prie Strėvos upės, padarytas techninis – ekonominis projektas, suderintas kuro tiekimas. Raštas padėjo. TSRS Plano komitetas pradėjo ruošti TSRS Ministrų tarybai posėdžiui reikalingus dokumentus.

Pagaliau 1960 m. kovo 9 d. TSRS Ministrų taryboje svarstomas Lietuvos VRE statybos sprendimo projektas. Posėdžiui pirmininko pavaduotojas Frolovas Kozlovas. Išgirdęs, kad mazutą bus galima tiekti iš Polocko, Anastasas Mikojanas pasiūlė pažiūrėti, gal galima elektrinę statyti arčiau Polocko ir mazutą tiekti vamzdžiais. Frolovas Kozlovas nedavė pasisakyti nei Piotriui Neporožniui, nei Konstantinui Gabdankui. Protokole buvo suformuluota, kad priimamas pasiūlymas 1960 m. statyti šiluminę elektrinę ir pavedama Aleksejui Kosyginui ir Zasiadkai patikslinti elektrinės vietą. Mūsų delegacija grįžo nusiminusi, nes vieta ir buvo svarbiausias kautynių objektas. Pirmos mintys buvo niūrios. Kaip įrodyti, kad vežioti mazutą geležinkelio bus pigiau negu elektrą perduoti laidais. TSRS Plano komitete dirbo aukštos kvalifikacijos specialistai. Lietuvą globojo maloni moteris Zinaida Portala. Ji patarė remtis ne šia diena, bet ateities argumentais. 1960 m. bus atvestas dujotiekis iš Dašavos į Lietuvą, vartotojai nebus pasiruošę vartoti dujas, todėl kelis metus elektrinėje bus kūrenama dujomis. Vėliau Lietuvoje bus pastatyta naftos perdirbimo įmonė, todėl mazuto vežti nereikės iš toli. Mes su Juozu Linkaičiu pateikdavome reikalingus skaičius, o Zinaida Portala redagavo tekstą ir dėliojo argumentus. Raštas turėjo būti trumpas – vienas lapas, ilgesnių niekas nemėgsta skaityti.

Baigus rašyti, reikėjo rinkti parašus. Pirmieji pasirašė TSRS Plano komiteto darbuotojai. Pas ekonomikos komiteto pirmininką Zasiadką ėjome kartu su J. Nekrašu. Buvo malonus pokalbis, bet teko atsakyti į kelis „elektriškus“ klausimus. J. Nekrašas nustebo, kad buvęs Anglies pramonės ministras gerai orientuojasi energetikoje. Išgirdome įdomią istoriją, kaip jis inžinierius-elektrikas šachtos energetinio ūkio viršininkas tapo Anglies pramonės ministru ir pasirašė ant mūsų rašto.

Konstantinas Gabdankas rūpinosi A. Kosyginu parašu. Jis pažinojo TSRS Ministrų tarybos reikalų

Atlygis už darbą – pats darbas

Nuotr. iš redakcijos archyvų

2020-ųjų liepą, kai Elektrėnai šventė 60-metį, o Elektrėnų savivaldybė 20-ies metų jubiliejų, tuometinė Seimo narė Laimutė Matkevičienė susitiko su a.a. Pranu Noreika. Abromiškių reabilitacijos ligoninėje L. Matkevičienė ir Elektrėnų garbės pilietis šnekavo apie tas dienas, kai buvo kuriamas Elektrėnų miestas. Šiais prisiminimais L. Matkevičienė dalinasi su „Elektrėnų kronikos“ skaitytojais.

„...Į mano klausimą, ar buvo paprasta kito žmogaus gyvenimą padaryti geresnį, tąsyk atsakėte taip: „Didelių darbų gal ir ne, bet mažų darbų su didele meile – tikrai“. Ir taip kasdien, po truputį? „Niekas neatsiranda savaime. Pirmiausia turi subręsti kiekvieno įvykio aplinkybės ir galimybės“, – atsakėte. Siekėte užsibrėžto tikslo – žibalinės lempas pakeisti elektros lemputėmis. Ar tai pavyko įgyvendinti sklandžiai? – klausinėjau toliau.

„Darbas buvo skirtas visai Lietuvai apšviesti. Mūsų istorija: 1960 m. balandžio 18 d. pradėta statyti 1200 tūkst. kW galios šiluminė elektrinė ir naujas miestas Elektrėnai. Gamtos sąlygos leido įrengti didelę vandens saugyklą, netoli svarbiausi elektros vartotojai Vilnius ir Kaunas. Graži vieta miestui!“ – atviravote tada Jūs. Buvote Kūrėjas. Ar visada lydėjo kūrybinė nuotaika? – paklausiau. „Visas gyvenimo kelias susijęs su energetika ir žmonių gerove. Atlygis už gerai padarytą darbą buvo pats darbas“, – nusišypsojo garbusis Pranas tąsyk, per jubiliejinį Elektrėnų miesto 60-ąjį gimtadienį Abromiškėse.

Šiandien sunku išreikšti liūdesį, kurį kiekvienas jaučiame...

Nuoširdžiai užjaučiu artimuosius ir visus, kurie buvome šalia.

Linkiu visiems stiprybės, o kartu primenu viltingą Jėzaus Kristaus priesaką – amžiną jį gyvenimą.

Laimutė MATKEVIČIENĖ

Apie žmogų aukštesnį už kaminą

Prieš 25 metus mus su Lietuvos elektrinės direktoriumi Bogotoje apiplėšė. Anądien grįždamas iš Kauno, Elektrėnų pusiaukelėje pasigedau net dviejų kaminų. Ir iš karto pagalvojau apie LE statytoją – Praną Noreiką. Jau grįžęs sužinojau apie Didžiojo energetiko išėjimą į nebūtį.

Mums paskubėjo pranešti, kad išėjo „partinis veikėjas Noreika“. Rašė tie, kurie, matyt, nežino, ką veikia elektromonteris, elektrinės budėtojas ar aukštos įtampos remontininkas. Tai – Prano jaunystė, nes paskui turėjo svarbesnių darbų: nuo 1960 metų statė Lietuvos elektrinę, o paskui iki 2010-ųjų jai vadovavo. 50 metų! Jis statė ne tik elektrinę, jis statė Elektrėnus – naujos kartos Lietuvos miestą. Paskui tapo pirmuoju šio miesto garbės pilie-

čiu, nes pirmiausia galvojo apie LE žmones.

1995-tais su Pranu savaitę praleidom Venesueloje. Tai buvo Vytauto Dambrovos sumanytas ir Prano Noreikos apskaičiuotas žygis – pirkti naujausią kurą-orimulsiją. Lietuva tapo „energetiškai laisva“ ne dėl svetimo laivo, o radusi alternatyvą Rusijos naftai 1995-tais. Pameniu, Ukrainos premjeras tada pasakė: mes bijom apie tai net galvoti.

Gal gerai, kad Pranas nematys griunamo paskutinio Elektrėnų kamino. Pirkti galima ir elektrą, tik... grimztant į skolas. Nežinia, kas atsitiks su atminimo siena, ant kurios Pr. Noreika surašė visus, kurie kūrė Lietuvos energetiką. Jis buvo kuklus – jo vardo ten nėra.

Vilius KAVALLAUSKAS

Nuotr. iš redakcijos archyvų

Nukelta į 4 psl.

Atkelta iš 3 psl.

valdytoja, todėl parašą gavo greitai.

1960 m. kovo 19 d. TSRS Vals-tybinis plano komitetas antrą kar- tą Ministrų tarybai pateikė svars- tyti paruoštą pasiūlymą. Šį kartą į Maskvą važiavo LTSR Ministrų ta- rybos pirmininko pirmasis pavadu- otojas Eduardas Ozarskis, Mokslo ir technikos komiteto Energetikos skyriaus viršininkas Juozas Linkai- tis ir aš, LTSR Ministrų tarybos re- ferentas, Pranas Noreika. Maskvoje prie mūsų prisijungė K. Gabdankas ir Valstybinio plano komiteto dar- buotojai. Visi buvo gerai pasiruošę apginti savo pozicijas. Posėdžiui pir- mininkavo Anastasas Mikojanas.

Salėje – triukšmas, kaip armė- niškame turguje. Už ilgo stalo sėdi ministrai, komitetų pirmininkai, Vy- riausybės nariai. A. Mikojanas ima iš didelės krūvos aplanką, pasako, koks svarstomas klausimas, paskaito, koks siūlomas sprendimas, ir deda į kitą krūvelę. Viskas vyko taip greitai, kad net P. Neporožnis nespėjo pasa- kyti, kad elektrinės negalima statyti, nes ten labai blogas gruntas. Išėję iš salės pasisveikinome, pasidžiaugėme ir nuvažiavome pas K. Gabdanką. Jis paskambino TSRS Ministrų tarybos reikalų valdytojui ir sužinojo, kad vis- us posėdžių protokolus pasirašo N. Chruščiovas, net būdamas atostogose. Generalinis sekretorius tomis dienomis atostogavo, todėl kelias dienas reikėjo palaukti.

Kitą dieną TSRS Elektrinių sta- tybos ministerijoje sužinojau, kad buvo atvažiavęs Kauno HE statybos vyriausias inžinierius Serafinas Le- všinasis su įrodymais, kad gruntas la- bai blogas ir jis nedalyvaus elektrinės statyboje.

Atsirado naujas pavojus. Jeigu Ministerija pateiktų tokią medžiagą TSRS Ministrų tarybai, ši spren- dimą galėjo sustabdyti. Tuomet trečio svarstymo nebūtų buvę. Reikėjo sku- biai organizuoti atsakingų specialistų išvadą. Sudarome sąrašą ir einame pas P. Neporožnį prašyti leidimo va- žiuoti į vietą. Jis sutinka ir paragina skubėti.

Atvažiavome į aikštelę. Projektu- otojai žino, kur bus elektrinės pasta- tas, geologai išgręžė papildomai gręžinių – visur tas pats sluoksniuotas molis, kaip „Napoleono“ tortas. Min- kant jis suminkštėja. Komisijos spe- cialistai sako, kad tokį gruntą reikia apsaugoti nuo vandens ir vibracijos, pridengiant storu sluoksniu žvyro, ir viskas bus gerai. S. Levšinasis nesutin- ka ir žada rašyti atskirą nuomonę. Be- siginčiant praėjo dvi dienos. Trečią dieną Kauno HE statybos valdybo- je renkamės pasirašyti „Išvadą“. Prieš važiuodamas iš Vilniaus, aš užbėgau į savo kabinetą pažiūrėti popierių ir ra- dau jau pasirašytą Potvarkį Nr. 819. Supratau, kad dabar jau tikrai staty- sime elektrinę. Kaune visi susirinkę ir jau paruošę teigiamą „Išvadą“. Ko- misijos nariams rodau jau pasirašytą Potvarkį Nr. 819. Visi skaito ir džiau- giasis. S. Levšinasis atsiėmė savo atski- rą nuomonę, bet „Išvadą“ nepasirašė. Netrukus jis išvažiavo į Latviją, nes latviai gavo leidimą pradėti projektu- oti Pliavino HE. Į Ministeriją buvo nuvežta „teigiama išvada“, o laikas parodė, kad gruntas nebuvo blogas.

Kas toliau? Reikia statybos di- rektoriaus. Visi jauni, neturi didelės statybų patirties, rinktis nėra iš ko.

Dirbant Ministrų taryboje man teko organizuoti Kauno HE van- dens saugyklos paruošimą: iškelti daug sodybų, pastatyti naujus kelius, elektros linijas, apsauginius pylimus, išvalyti būsimų marių dugną.

Didelė problema buvo, ką da- ryti su užliejamaisiais ne pilnai sudurpėjusiais plotais, kurie gali iš- kilti, vėjo genami nuplaukti prie HE ir užkimšti vandens pratekėjimus. Šių darbų vykdytojų buvo daug – savivaldybės, kolūkiai, atitinkamos ministerijos, mokslininkai, medžiagų tiekėjai. Man reikėjo ruošti pavedi- mus ir kontroliuoti, kaip vyksta dar- bai. Tris metus sėkmingai dirbome, vandens saugykla buvo paruošta lai- ku, komisija įvertino geru balu, o aš kartu su HE statytojais gavau pirmą ordiną. Malonu buvo stovėti greta Jono Velaniškio ir kitų statytojų.

Darbas Ministrų taryboje buvo pareigos ir atsakomybės geriausia mokykla. Kai J. Nekrašas paklausė mano nuomonės dėl darbo staty- boje, pasakiau, kad mes bekovoda- mi esame įsipareigoję paleisti pirmą bloką per 2,5 metus, todėl trauktis nėra kur. J. Nekrašas nuėjo pas M. Šumauską, kalba buvo sunki – ne- nori atleisti. Kitą kartą nuėjau ge- riaiau pasiruošęs. Vietoj manęs siūlo Simą Šimkūną, kuris vėliau padirbęs Ministrų taryboje perėjo į Energe- tikos statybos trestą ir padarė daug gerų darbų Lietuvai. Taip atsirado tuščių laukų direktorius be pastogės ir be kadry. TSRS Elektrinių sta- tybos ministerija pavedė statybos darbus vykdyti atsilaisvintiems HE statytojams, bet darbas nevyko. Viršininkas Nikolajus Luchnevas nenorėjo statyti šiluminės elektrinės, kaltino užsakovus, kad nėra projektų, nėra žvyro, nėra kelių, elektros ir t.t. Supratau, kad be Lietuvos statybinių organizacijų pagalbos statyba bus sužlugdyta. Į statybos darbus reikėjo įtraukti Statybos ministeriją, kelių statytojus, melioratorius, energe- tikus ir daug kitų žinybų. Čia man pravertė darbo Ministrų taryboje patirtis. Ruošiau vyriausybei nuta- rimus, potvarkius, grafikus, konkre- čias užduotis ir terminus. Lietuvos organizacijos dirbo sparčiai ir per pirmus statybos metus įvykdė dau- giau darbų negu rangovas. Svarbiau- sias pirmų statybos metų laimėjimas – privertėme rangovą pripažinti, kad čia l užsakovas yra šeimininkas.

Kalbant su projektuotojais paaiškėjo, kad projektą vėl reikia daryti iš na- ujo. Katilų gamintojai negali pa- gaminti 200 MW blokams katilų, kurie galėtų kurenti dujas ir mazutą. Taganrogo gamykla galėjo paga- minti tik 300 MW blokus. Mes iš- sigandome, kaip tokie galingi blokai dirbs mažoje energetinėje sistemoje. Buvo nutarta pirmus du blokus sta- tyti mažesnius – po 150 MW ga- lingumo. Vėliau teko pastatyti dar du tokio pat galingumo blokus. Tuo laikotarpiu 4 blokai po 150 MW turėjo teigiamų savybių, bet ekono- miškumo požiūriu 150 MW blokai 10 proc. daugiau naudojo kuro negu 300 MW blokai.

Tokia buvo pradžia elektrinės, pakeitusios Lietuvos žmonių gyvenimą, o prabėgus 50 metų tapusios Lie- tuvos energetinės nepriklausomybės garantu. Elektrinės kūrime daly- vavo tūkstančiai specialistų. Sun- ku pasakyti, kas čia svarbiausias. Visi pasaulio stebuklai pastatyti

In memoriam Pranui Noreikai

Rugsėjo 17 d. netekome Lie- tuvos didžiosios energetikos kūrėjo Prano Noreikos. Jis gimė 1927 m. spalio 15 d. Aukštelkų k., Radviliškio raj. Mykolo ir Emili- jos Noreikų šeimoje.

Pranas 1938 m. baigė Aukštelkų pradžios mokyklą. Dėl lėšų trūkumo toliau mokyklos lankyti nebegalėjo, 5-tą ir 6-tą skyrių, kaimo mokyto- jui padedant, baigė savarankiškai. 1942 m. įstojo į Šiaulių vidurinės amatų mokyklos elektromechani- kos skyrių. Čia mokslą nutraukė 1944 m. vasarą Šiaulių m. sugriovęs į Vakarus praeinantis karo frontas. 1945 m. pradėjo dirbti Radviliš- kio garvežių depe elektromonteriu. Dirbdamas depe vakarinėje gim- nazijoje baigė penktą klasę ir 1946 m. įstojo mokytis į Kauno poli- technikumą. 1950 m. gavęs techni- ko-elektriko diplomą su pagyrimu buvo paskirtas dirbti į Petrašiūnų VRE. Pradėjo būdiniu elektro- monteriu. 1951 m. įstojo studiju- oti į Kauno politechnikos institu- tą, neatsitraukdamas nuo darbo elektrinėje, 1955 m. įgijo inžinie- riaus elektriko (specialybė – elek- tros sistemos ir tinklai) diplomą su pagyrimu ir elektrinėje paskiriamas aukštos įtampos įrengimų remon- to meistras. Aktyviai dalyvavo kole- ktyvo visuomeniniame gyvenime. Būdamas įmonės profsąjungos komi- tetas pirmininku su administra- cija energingai sprendė darbuotojų darbo sąlygų ir buitines problemas, organizavo sportinius renginius.

1957 m. Pranas Noreika pak- viečiamas dirbti referentu į Lie- tuvos Ministrų Tarybos Reikalų valdybą. Vyko Lietuvos energetikos ūkio valdymo pertvarkymas, spar- tus elektrifikavimo vystymas. Sta- tant Kauno HE jam teko organi- zuoti ir kontroliuoti Kauno marių dugno paruošimo darbus, dalyvau- ti 1958 m. pavasario potvynio pra- leidime. Dar nebaigus Kauno HE statybos, iškilo kito galingo elek- tros energijos šaltinio – šiluminės elektrinės – poreikis. Čia tenka ak- tyviai dalyvauti ir Pranui Noreikai, tiek ruošiant reikalingus dokumen- tus, tiek važinėjant su Lietuvos val- džios atstovais į Maskvą.

1960 m. balandžio 5 d. priėmus Lietuvos vyriausybei nutarimą sta- tyti Lietuvos VRE, jo vykdymo orga- nizavimas pavedamas Energetikos ūkio valdybai. Į ją Pranas Noreika pereina dirbti vyresniuoju inžinie- riumi ir jam pavedami su Lietuvos elektrinės statyba susiję klausimai. Įsteigus statomas Lietuvos VRE direktoriją, 1960 metų rugpjūčio mėnesį skiriamas jos direktoriumi. Taip prasideda jo ilgas, kūrybingas

žmonių protu ir nuoširdžiu darbu. Lietuvos energetikos istorijoje tarp įžymių inžinierių yra Juozas Linkai- tis, aukščiausios kvalifikacijos inž- nierius, inteligentas, ne žodžiais, bet darbais mylėjęs Lietuvą. Jo nuopel- nai atstatant sugriautas elektrines ir plėtojant energetiką – nepamatuojami. Daug jo mokinių dalyvavo elek- trifikuojant Lietuvą. Jis spinduliavo protu ir erudicija. Jis mokėjo labai įtaigiai kalbėti, maloniai bendrau- ti. Maloni šypsena sužavėdavo kiek- vieną. Visados norėjosi su juo kar- tu pabūti ilgiau. Lietuvos elektrinės istorijoje J. Linkaitis dalyvavo nuo pirmųjų projektų puslapio iki sta-

Nuotr. iš redakcijos archyvų

tybos prasidėjo ir naujos gyvenvietės, skirtos statybinių bei elektrinės aptarnaujančio perso- nalo apgyvendinimui statyba, ku- riai P. Noreika skyrė daug dėmesio bei kūrybinių pastangų. Tuščiū- ose laukuose išaugo miestas su visa infrastruktūra. Elektrėniečiai džiaugiasi dirbtinio ledo čiuožykla, plaukiojimo baseinu, vandens spor- to kompleksu, sporto salėmis, reabi- litacijos ligonine, atrakcionų parku ir pan. Ne be elektrinės pagalbos pastatyta bažnyčia. Prano Noreikos nuoširdus darbas ir jo rezultatai įvertinti daugeliu apdovanojimų. Tarp jų: 1965 m. LSSR nusipelnęs inžinierius, 1966 m. Socialistinio darbo didvyris, 2000 m. Elektrėnų garbės pilietis, 2001 m. LDK Gedi- mino ordino Riterio kryžius, 2008 m. ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžius, 2007 m. Ūkio ministerijos medalis „Už nuopelnus verslui“, 2007 m. LTOK Olimpinė žvaigždė, KKSD 1-o laipsnio or- dinas su grandine. 1975–1980 m. buvo LSSR AT, nuo 1979 m. SSRS AT deputatas.

Laisvalaikio pomėgiai – gam- ta, sodas, ypač bitės, sportas. Palaikė Elektrėnų sportininkus, ypač ledo ri- tulininkus. Daug bendradarbiavo su žiniasklaida, parašė atsiminimus apie atskirus gamybinės veiklos periodus. Išėjo anapilin Pranas Noreika, bet liko jo nuveikti darbai: pasta- tyta Lietuvos elektrinė, Elektrėnų miestas su visa infrastruktūra, Kronio HAE. Jo šviesus atmi- nimas liks jį pažinojusių ir su juo bendravusių žmonių širdyse bei gražus akcentas – Lietuvos energe- tikos statytojų istorijoje.

Buvę bendradarbiai,
Lietuvos elektrinės energetikai

Kartu su Lietuvos elektrinės sta- tybos pradžios. Prašiau J. Linkai- čio dirbti kartu statant elektrinę, bet dėl sveikatos negalėjo. Labai truko J. Linkaičio išminties ir patirties sun- kiame statybų kelyje.

Didžiausias direktoriaus rūpestis ir turtas visada buvo darbuoto- jai. Kvalifikuotų specialistų reikėjo daug – šimtų inžinierių ir tūkstančių įvairių specialybių darbininkų. Lie- tuvoje tokių nebuvo, o kvieisti iš Są- jungos elektrinių – nenorėjau. Todėl organizavau Kauno politechnikos instituto ir Kauno politechniku- mo filialus Elektrėnuose. Dėstytojai atvažiavo iš Kauno, dėstydamo ir vietiniai inžinieriai. Mokymo

įstaigų direktoriais dirbti buvo pas- kirti A. Liepinis ir A. Norušis. Eksploatacininkus ruošėme Azer- baidžiano ir Ranakovo elektrinėse. Didelė parama buvo entuziastai, perėję dirbti iš veikiančių Lietuvo- je elektrinių. Taip buvo pastatyta lietuviškai kalbanti piramidė. Apie šio kolektyvo vargus ir džiaugs- mus reikėtų parašyti atskirą knygą. Po 40 metų man vėl teko statyti jau- nos pamainos piramidę, kuri pamažu perimtų ir tėtų tradicijas. Jaudinausi kalbėdamas su jaunais bakalaurais – ir mes tokie buvome....

Pranas NOREIKA